

Використання інтегральних характеристик світлового поля для оцінки рівномірності освітлення спортивних споруд

Чубатий Ю.О., ст. викл.

*Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, Україна*

Розроблено і використано методику оцінювання рівномірності освітлення різних площин освітлювального спортивного об'єкту (міського футбольного стадіону Тернополя) з використанням інтегральних характеристик світлового поля.

При проектуванні освітлювальних установок спортивних споруд, на яких проводяться змагання, що транслюються по телебаченню, основними нормуючими характеристиками в більшості країн Європи та світу (США, Великобританія, Франція, Росія, Україна та ін.) прийнято: горизонтальну освітленість E_H , яка найбільш просто піддається розрахунку та вимірюванню; вертикальну освітленість E_V ; освітленість площини, перпендикулярної до осі об'єктиву телекамери, яка визначає яскравість об'єкту передачі при заданому коефіцієнті відбивання та, відповідно, освітленість фотокатодів телевізійних трубок, E_Φ . Для більшості спортивних майданчиків остання із згаданих характеристик уточнена з врахуванням найбільш ймовірного розташування телевізійних камер на трибунах (наприклад, $E_\Phi = 15^\circ$ в рекомендаціях таких країн як США, Німеччина, Великобританія, Голландія, Росія, Україна та ін., а також таких організацій як УЕФА, ФІФА та ін.).

Проте пронормувати всі значення E_V та E_Φ є задачею надто громіздкою, навіть, коли інженер-проектувальник використовує сучасну електронно-обчислювальну техніку.

Використання інтегральних характеристик світлового поля може спростити згадану задачу.

Розглянемо середню інтегральну освітленість бокової поверхні безмежно

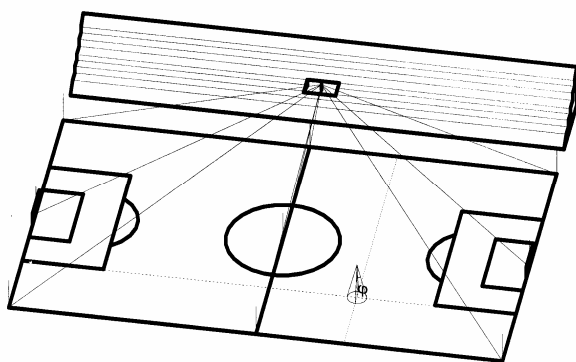

Рис. 1. Загальний вигляд освітлювальної спортивної споруди (на прикладі футбольного стадіону) з можливим розташуванням телекамер та вказаними напрямками орієнтації оптичних осей телекамер.

малого прямокутного конуса, у якого кут між висотою та твірною становить φ , а площа основи конуса паралельна площині освітлювального об'єкту (для стадіонів це буде горизонтальна площина на рівні 1 м над футбольним полем), далі просто конуса. При подальших розрахунках можна буде прийняти $\varphi = 7 \div 25^\circ$, тоді найбільш ймовірний напрямок осі об'єктиву телевізійної камери

буде перпендикулярним до твірної конуса, а, відповідно, освітленість бокової поверхні конуса співпадатиме з освітленістю площини перпендикулярної до осі телекамери.

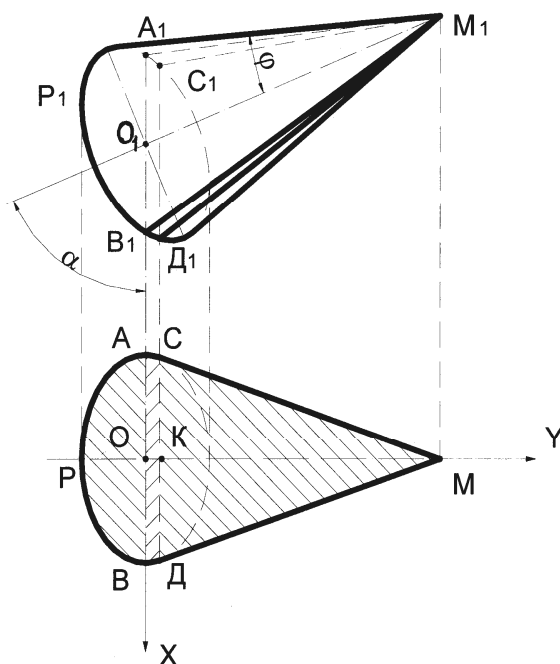

Рис. 2. Загальний вигляд кругового прямокутного конуса та його проекція на площину XOY (площина основи конуса повернута відносно XOY на кут α).

Точний вираз (див. рис. 2) для функції цінності випромінювання такої інтегральної характеристики має доволі складний вигляд:

$$f(\alpha) = \frac{\frac{\pi \cos(\alpha)}{2} + \cos(\alpha) \left[\arcsin\{\operatorname{ctg}(\alpha) \operatorname{tg}(\varphi)\} + \operatorname{ctg}(\alpha) \operatorname{tg}(\varphi) \sqrt{1 - \operatorname{ctg}(\alpha)^2 \operatorname{tg}(\varphi)^2} \right] + \frac{2 \sin(\alpha - \varphi)^{3/2} \sin(\alpha + \varphi)^{3/2}}{\sin(\alpha)^2 \cos(\varphi) \sin(2\varphi)}}{\pi / \sin(\varphi)}$$

Проте, з врахуванням умови, що найважливішу роль відіграє освітленість площини перпендикулярної до осі об'єктиву телекамери, варто розглядати лише випадок $\varphi + \alpha = 90^\circ$, що значно спростить вираз для функції цінності випромінювання. Крім того, для конкретного спортивного об'єкту кут φ має точне усереднене значення (наприклад для міського стадіону Тернополя $\varphi = 12^\circ$).

Використання вищезгаданої середньої інтегральної освітленості бокової поверхні конуса, поряд із середньою інтегральною півсферичною освітленістю та освітленістю площини дало можливість добитися коефіцієнтів нерівномірності освітлення площини, перпендикулярної до найімовірнішої лінії поля зору $E_{\varphi = 12^\circ}$: K1 (відношення мінімальної до максимальної освітленості) рівним 0,49; K2 (відношення мінімальної до середньої) – 0,66; K3 (відношення середньої до максимальної) – 0,74 при встановленні прожекторів на чотирьохщогловій освітлювальній установці. Значення мінімальної, середньої та максимальної середньої інтегральної освітленості бокової поверхні конуса відповідно $E_{\varphi = 12^\circ \min} = 740$ лк; $E_{\varphi = 12^\circ \text{midl}} = 1113$ лк; $E_{\varphi = 12^\circ \max} = 1487$ лк.

